

УДК 37.016+811.161.2
Ч-92

Автор:

Чупринін О. О., учитель-методист, учитель української мови та літератури вищої категорії ЗОШ І–ІІІ ступенів № 167, м. Харків

Рецензенти:

Голобородько Я. Ю., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики викладання гуманітарних дисциплін Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, член Асоціації українських письменників;

Новиков А. О., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та літератури Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Чупринін О. О.

Ч-92 Усі уроки української літератури. 8 клас. II семестр. Нова програма / О. О. Чупринін. — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 430, [2] с. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-3011-5

Навчальний посібник містить конспекти всіх уроків української літератури для II семестру 8 класу 11-річної школи, які розроблено із врахування змін, здійснених Міністерством освіти і науки України 2015, 2016, 2017 рр. Розподіл навчального часу та зміст розроблених уроків носить орієнтовний характер. Згідно з положеннями пояснювальної записки оновленої програми в разі потреби вчитель має право самостійно змінювати обсяг годин у межах розділу, а також змінювати послідовність вивчення розділів.

Для вчителів української мови та літератури шкіл різних типів, керівників методичних об'єднань, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК 37.016+811.161.2

ISBN 978-617-00-3011-5

© Чупринін О. О., 2017

© ТОВ «Видавничка група «Основа», 2017

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 8 КЛАСІ 11-РІЧНОЇ ШКОЛИ. II СЕМЕСТР

№ п/п	Зміст уроку	Кіль- кість годин
	II семестр	38
	Тема. Із сучасної української поезії кінця XX ст. початку XXI ст. Розмаття сучасної лірики	14
33	В. Герасим'юк «Чоловічий танець». Ідейно-образний зміст твору	1
34	І. Малкович «З янголом на плечі», «З нічних молитов». Глибокі роздуми поета про те, якою повинна бути людина. Глибинне бачення національної культури	1
35	А. Мойсієнко «Жовтень жовті жолуді». Краса художнього світу в поезії	1
36	І. Павлюк «Дівчинка». Прагнення зазирнути у світ душі звичайної людини	1
37	І. Кирпа «Мій ангел такий маленький», «Коли до вас темної ночі». Відчуття сучасної присутності в поезіях	1
	Тема. Національна драма. Іван Карпенко-Карий	
38	І. Карпенко-Карий. Короткі відомості про життя і творчість видатного українського драматурга XIX ст.	1
39	І. Карпенко-Карий. Трагікомедія «Сто тисяч» — класичний взірць українського «театру корифеїв»	1
40	І. Карпенко-Карий «Сто тисяч». Проблема бездуховності людини, засліпленої прагненням до наживи	1
41	І. Карпенко-Карий «Сто тисяч». Проблема влади грошей. Засоби сатиричного змалювання	1

№ п/п	Зміст уроку	Кількість годин
42	І. Карпенко-Карий «Сто тисяч». Образи твору	1
43	Урок розвитку комунікативних умінь. Письмовий твір-роздум за комедією І. Карпенко-Карого «Сто тисяч»	1
44	Позакласне читання. Марко Вовчок «Ведмідь»	1
45	Література рідного краю. І. Сенченко «Руді вовки»	1
46	Контрольна робота (тест) № 4. Із сучасної української поезії. В. Герасим'юк, І. Малкович, А. Мойсієнко, І. Павлюк, Г. Кирпа. Національна драма. І. Карпенко-Карий	1
	Тема. З української прози. М. Коцюбинський, О. Довженко, Н. Бічуга	11
47	М. Коцюбинський. Коротко про письменника. «Дорогою ціною». Пригодницький, романтичний сюжет повісті	1
48	М. Коцюбинський «Дорогою ціною». Проблема волі людини та можливість її здобуття. Вічний тип шукача правди	1
49	М. Коцюбинський «Дорогою ціною». Протест Остапа і Соломії проти кріпосницької наруги, будь-якого насильства над людиною	1
50	М. Коцюбинський «Дорогою ціною». Кохання Остапа і Соломії як центральний мотив у творі. Романтичність, мужність і сила волі української жінки Соломії	1
51	О. Довженко — видатний український кінорежисер і письменник. «Ніч перед боєм» — твір про героїзм, самовідданість, патріотичні почуття українців, проявлені під час воєнного лихоліття	1
52	О. Довженко «Ніч перед боєм». Образи діда Платона і діда Савки. Їхній моральний урок для солдатів	1
53	Н. Бічуга «Шпага Славка Беркути». Повість про школу й проблеми дорослішання. Особливості композиції твору	1
54	Н. Бічуга «Шпага Славка Беркути». Роль батьків у вихованні дітей та їхньому дозвіллі	1
55	Н. Бічуга «Шпага Славка Беркути». Проблема особистості в сучасному світі	1
56	Н. Бічуга «Шпага Славка Беркути». Образи героїв твору	1

№ п/п	Зміст уроку	Кількість годин
57	Урок розвитку комунікативних умінь. Дискусія про роль впливу оточення на виховання дитини за твором Н. Бічуї «Шпага Славка Беркути»	1
58	Контрольна робота (твір) № 5. З української прози. М. Коцюбинський, О. Довженко, Н. Бічуя	
	Тема. З української прози. В. Дрозд, Ю. Винничук	12
59	В. Дрозд «Білий кінь Шептало». Проблема свободи й неволі, особистості й натовпу, дійсності й мрії, людини в суспільстві, її знеособлення	1
60	В. Дрозд «Білий кінь Шептало». Алгоритичність образу коня Шептала	1
61	Ю. Винничук «Місце для дракона» — повість-казка про сучасний світ, у якому й досі живуть «драконячі закони»	1
62	Ю. Винничук «Місце для дракона». Парадокс: дракон Грицько — поет і християнин	1
63	Ю. Винничук «Місце для дракона». Проблематика твору: роздуми про добро і зло, вірність і зраду, доцільність самопожертви	1
	Тема. Український гумор	
64	В. Чемерис «Вітька+Галя, або Повість про перше кохання». Гумористична повість про життя і пригоди школярів із села Великі Чаплі	1
65	В. Чемерис «Вітька+Галя, або Повість про перше кохання». Дитячі проблеми в дорослому житті, передані засобами гумору	1
66	В. Чемерис «Вітька+Галя, або Повість про перше кохання». Образи твору	1
67	Контрольна робота (тест) № 6. З української прози В. Дрозд, Ю. Винничук. Український гумор. В. Чемерис	1
68	Література рідного краю. М. Возіанов. Гумористичні твори	1
69	Позакласне читання. І. Франко «Лис Микита»	1
70	Урок-підсумок. Твори, які вивчали упродовж року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення	1

ВСТУП

Книга — дзеркало життя.
Народне прислів'я

Українська література в загальному світовому контексті є свідченням високої духовної та цивілізаційної розвиненості українського народу, невід'ємною складовою його національної культури. Як мистецтво слова вона є носієм потужного заряду духовної енергії, здатна передавати загальнолюдські й національні цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людській душі. Засобами мистецтва слова вона допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ людини, формувати сильний, комунікабельний характер, широкий світогляд, особисту культуру, спрямовувати морально-етичний потенціал, розвивати інтелект, творчі здібності, естетичний смак; збагачувати її внутрішній світ.

Літературна освіта є важливим чинником створення оптимальних передумов розвитку всебічно освіченої особистості, виховання громадянина — патріота України, її зміст ґрунтується на засадах загальнолюдських і національних цінностей, принципах гуманізму й демократії.

Пропонований посібник містить конспекти всіх уроків української літератури для 8 класу 11-річної школи. Навчальне видання складено згідно з програмою з української літератури для 5–9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, яка відповідає Державному стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392 та відповідними змінами та доповненнями, затвердженими Міністерством освіти і науки України (наказ № 585 від 29.05.2015 р.).

Курс української літератури у 8 класі структуровано за такими взаємопов'язаними тематично-проблемними блоками: «Усна народна творчість», «Світ української поезії», «Національна драма», «З української прози», «Український гумор і сатира».

До кожного з них відповідно до вікових особливостей школярів дібрані тексти, які за своїм змістом дають можливість максимально репрезентувати ту чи іншу тему.

Цим тематичним блоком передує «Вступ», що передбачає один урок, на якому акцентовано увагу на розумінні художнього твору як явища мистецтва, створеного письменниками.

Перший розділ «Усна народна творчість» містить історичні пісні, пісні Марусі Чурай, народну думу «Маруся Богуславка». Вивчення цих творів сприяють формуванню та вихованню у школярів поваги до народної творчості, історичного минулого рідного краю.

Другий розділ «Світ української поезії» передбачає вивчення творів Т. Шевченка, Лесі Українки, В. Сосюри, В. Підпалого, В. Голобородька (опрацьовуватимуться у II половині I семестру), решта — із сучасної української поезії к. ХХ — поч. ХХІ ст. — В. Герасим'юк, І. Малкович, А. Мойсієнко, І. Павлюк, Г. Кирпа — у I половині II семестру.

Третій розділ «Національна драма» дозволить учням здобути знання про життя і творчість І. Карпенка-Карого, а також відомості про театр «корифеїв».

Четвертий розділ — «З української прози» — містить твори М. Коцюбинського, О. Довженка, Н. Бічуї, В. Дрозда, Ю. Винничука. Він сприятиме вихованню у школярів любові до Батьківщини, почуття власної гідності, патріотизму, духовності; уміння залишатися людиною в будь-яких ситуаціях, бачити красу і силу художнього слова.

Останній, п'ятий тематичний блок «Український гумор і сатира» передбачає вивчення творчості В. Чемериса. На прикладі його програмової повісті учні мають можливість усвідомити роль дружби, ознайомитися з культурою спілкування.

Ці тематичні блоки вивчатимуть упродовж II семестру.

На останньому уроці кожного семестру запропоновано проведення уроку-підсумку, де восьмикласники мають можливість виокремити письменників, їхні твори, які найбільш їм сподобалися, запам'яталися, висловлюючи власні міркування щодо цього.

Виходячи із зазначеної навчальною програмою загальної кількості годин, рекомендоване календарне планування передбачає 70 годин, з них:

- 50 — на текстуальне вивчення творів
- 2 — уроки-підсумки (наприкінці кожного семестру)
- 4 — уроки літератури рідного краю:
 - Легенди про Івана Сірка;
 - Г. Хоткевич «З давнини»;
 - І. Сенченко «Руді Вовки»;
 - М. Возіянов. Гумористичні твори.
- 4 — уроки позакласного читання:
 - Народна дума «Втеча трьох братів з города Азова, з турецької неволі»;

- Н. Королева «Легенди старокиївські» («Скитський скарб»);
 - Марко Вовчок «Ведмідь»;
 - І. Франко «Лис Микита».
- 6 — контрольні роботи, з них 2 години на контрольні твори, решта — у формі тестових завдань.
- 4 — розвиток зв'язного мовлення (усно — «Складання плану порівняльної характеристики поета і Бертольда, героїв твору Лесі Українки «Давня казка»; «Дискусія про роль впливу оточення на виховання дитини за твором Н. Бічуї «Шпага Славка Беркути»; письмово — «Творча робота про українську історичну пісню»; «Твір-роздум за комедією І. Карпенка-Карого «Сто тисяч»»).

Отже, скориставшись цим навчальним посібником, який містить календарно-тематичне планування, плани-конспекти уроків, завдання для контролю учнівських знань (тести, картки, літературні вікторини, кросворди тощо) учитель-філолог зможе донести до вихованців усе багатство ідейно-художнього змісту творів видатних майстрів літературного слова, залучити восьмикласників до активного читання.

ІЗ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ КІНЦЯ XX ст. — ПОЧАТКУ XXI ст. РОЗМАТТЯ СУЧАСНОЇ ЛІРИКИ

УРОК № 33

В. ГЕРАСИМ'ЮК «ЧОЛОВІЧИЙ ТАНЕЦЬ». ІДЕЙНО-ОБРАЗНИЙ ЗМІСТ ТВОРУ

Мета: ознайомити учнів із життям і творчістю В. Герасим'юка, здійснити художній аналіз його програмової поезії; визначити, як у ній відтворені роздуми письменника про повноцінне буття людини, її духовне наповнення; розвивати пам'ять, увагу, вміння виразно вдумливо читати поетичні твори, сприймаючи їх зміст, робити виважені і ґрунтовні висновки, формувати кругозір, світогляд школярів; виховувати почуття пошани до творчої спадщини В. Герасим'юка.

Тип уроку: засвоєння нових знань, формування вмінь.

Обладнання: портрет Герасим'юка, книжкова виставка його творів, фотоілюстрації «Краса моя, Гуцульщина», дидактичний матеріал (тестові завдання, картки).

В. Герасим'юк — аристократ української поезії.
І. Дзюба

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ. ЕМОЦІЙНА НАЛАШТОВАНІСТЬ ШКОЛЯРІВ ДО УРОКУ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Міні-круглий стіл «Внутрішній світ митців поетичного слова». Обговорення питань

- ▼ Які почуття проймають, охоплюють майстра слова під час написання твору?

- ▼ Чи завжди можна ототожнювати образ ліричного героя і автора в художній літературі?
- ▼ Визначте найважливіші, на ваш погляд, проблеми філософської спрямованості у творах письменників. Наведіть приклади.
- ▼ Як історична епоха знаходить своє відображення в художній літературі?
- ▼ На що слід звертати увагу під час ідейно-художнього аналізу поезій?
- ▼ Про яку людину говорять, що вона духовно багата?
- ▼ Що вам відомо про алегорію як художній прийом у літературі?

III. ОГЛОШЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

IV. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

1. Вступне слово вчителя

Їх було мало завжди. Так, для кого поезія — не просто слово, а стиль на землі. Але не кожен, хто береться за перо, — Поет, і не кожен, хто має безліч видатних книжок, вартий називатися ним.

В. Герасим'юк — сучасний поет, автор багатьох збірок, що завоювали велику прихильність читачів. Його твори у складній метафоричній формі виражають глибинний зв'язок із рідним краєм, містять роздуми про сенс людського буття.

2. Рубрика «Скарбничка теорії літератури»

- ▼ *Екзистенція* (від лат. «існую») — внутрішнє буття людини, те непізнанне, ірраціональне в людському «Я», унаслідок чого вона є конкретною, неповторною особистістю.
- ▼ *Палімпсест* — пам'ятка давньої писемності, звичайно пергамент, з якого стерто первинний текст і написано новий, крізь який інколи проступає старий;
- ▼ *Верлібр*, або *вільний вірш* — один із видів віршів, ритмічна єдність яких ґрунтується на відносній синтаксичній завершеності рядків (речень) та їх інтонаційної подібності. Верлібр поділяється на стопи, рядки якого містять різну кількість наголосів, довільно розташованих. Не використовує ритм, тому не поділяється на строфи.

3. Літературна екскурсія «Сторінками життя і творчості В. Герасим'юка»

Василь Дмитрович Герасим'юк (народився 18.08.1956 р.).

Захід супроводжено фотоматеріалами з життя митця, ілюстраціями «Краєвиди Гуцульщини».

Сторінка 1. Родина — репресовані переселенці

В. Герасим'юк народився 18 серпня 1956 р. в місті Караганді в сім'ї репресованих Дмитра та Марії В. Герасим'юків, вивезених із рідного села Прокурава в товарняках, під конвоєм, разом з тисячами інших «пособників бандитських формувань». За три роки до народження Василя його батьки «погодилися» на довічне поселення в Казахстані, що й засвідчили підписами на паперах, які лягли в картотеку каральних органів.

Про знайомство родин своїх батьків сам Герасим'юк розповідає: «Ось візьмемо мій вірш «Родинна хроніка», там написано все, як відбувалося насправді. Як моя бабця — мати батька — познайомилася з моєю мамою. У Карпатах вони жили на різних верхах, а у тому бараці вийшло, що одні нари були зверху, а другі знизу. І ось на нижніх — мій батько зі своєю матір'ю, вони потрапили туди через батькового брата, а на верхній — моя бабуся, моя мама і ще її молодша сестра спали...»

Один із Василевих дідів був командиром українських січових стрільців, інший — командиром УПА. Останній упродовж певного часу відбував ув'язнення в одному таборі з Йосипом Сліпим.

«Але після сенсаційного двадцятого партз'їзду ситуація в імперії почала дещо змінюватися, і я з батьком повернувся в Україну, — згадує поет. — Як мені розповідали, я сильно хворів. До інших хвороб долучився коклюш. Я не міг спати, задихався від кашлю. Тоді мати брала мене на руки і виносила вранці на берег гірського потоку. Там я засинав. Після обіду йшла зі мною до смерекового лісу. Настояне на хвої гірське повітря вливалось в мої дитячі груди, і кашель потроху відступав. Отак материнська любов і Карпати врятували мене від смерті».

Сторінка 2. Формування майбутнього поета

У селі Прокурава на Косівщині Івано-Франківської області минули дитячі літа Василя. Саме тут споконвіку жили митці — живуть там вони і сьогодні — різьбярі, музики, вишивальниці, ткачі, кушніри... Біля Прокурави розкинулися Брустури, де можна почути найкращу на Гуцульщині троїсту музику; тут не тільки грають, а й самі роблять інструменти, які розмовляють усіма голосами Карпат. Немає сумніву, що художнє світобачення В. Герасим'юка виникло в голосах брустурських цимбалів і прокуравських сопілок, у дивах гуцульських килимів і вишиванок, у загадковому і щемливому світі нашого карпатського народного мистецтва. Як говорить поет, його дід «птиці вирізьблював», а мати вишивала «стрімкі узори».

Писати Герасим'юк почав ще в шкільні роки. Його вірші потрапили на сторінки літературних журналів, швидко привернули увагу читачів. По закінченні філологічного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка Герасим'юк працював у видавництвах «Молодь» і «Дніпро». Перші поезії митця хвалили і вчителі Коломийської середньої школи, де навчався Василь Дмитрович, і працівники місцевих газет. Митець ніби народився з тривожною недовірою до свого таланту, він невпинно шукав, як йому здавалося, нового вияву для своїх задумів. Поету болить доля високого мистецтва, серед якого зростав і ціну якому розуміє. Тому, намагаючись збагнути таїну килимів Параски Танасійчук (таємниче мистецтво народної майстрині, гуцульської чаклунки стало символічним народженням ліричного героя, його душі, світогляду, ставлення до життя і сприймання краси) чи возвеличити подвиг майстра, що зробив дерев'яний літак і розбився на ньому, заявляє:

Я напишу такі вірші,
від яких всохнуть руки гуцулові,
якщо він робитиме
50 сувенірів щодня!

Сторінка 3. Творчий доробок письменника

Закоханість у Гуцульщину відчувається в кожному вірші В. Герасим'юка. З тієї закоханості він постає як творець, саме вона формує незалежність його поетики. Формування особистості відбувалося в рідному краї, де поєдналися язичництво і християнство, які письменник у своєму духовному досвіді не відділяє.

- «Смереки» (1982) — перша поетична збірка, у якій він чинив власне першовідкриття Карпат як світу особливого співжиття природи й людини; інтимізацію цього світу.
- «Потоки» (1986). Назва збірки не довільна: потоки — одна з тих стихій, що творять величезний, грізний і очисний космос Карпат («високі потоки» — символ і нещадної, і життєдайної плинності і безупинності, неминущості минулого).
- «Космацький узір» (1969). У ній знайшло вихід і те, що нагромаджувалося в душі, планувалося раніше, відлунюючи розкиданими у просторі голосами, — і те, що визрівало в атмосфері суспільного піднесення 80-х.
- «Діти трепети» (1991) — найдраматичніша збірка у творчій спадщині В. Герасим'юка минулого десятиліття. До неї ввійшли вірші, писані переважно в період піднесення національно-демократичного руху, коли склалися об'єктивні і суб'єктивні передумови для здобуття омріяної державної незалежності України.

- «Осінні пси Карпат» (1999) — своєрідний підсумок творчого шляху поета. Збірка мала підзаголовок «Із лірики 80-х», хоча містила дещо з 90-х.
- «Серпень за старим стилем» (2000) — своєрідне доповнення до «Дітей трепети», як повернення до себе молодшого.
- «Поет у повітрі» (2002) — вершина свого самовираження поета — його свободи. За цю збірку В. Герасим'юк одержав національну премію України ім. Т. Г. Шевченка.
- «Була така земля» (2003) — назву до цієї збірки взято із раніше створеної — «Потоки», нове зібрання твору дещо розширено: як утрату не лише традиційних уявлень, а й самого світу, що ці уявлення породжував.
- «Папороть» (2006) — ця книжка містить два розділи. Перший — «Суха різьба» — поезій останнього часу. До другого — «Чорні хлопці» — увійшли окремі твори і фрагменти з написаного переважно в останній чверті минулого століття. У збірці органічно поєднані нові твори і краще з доробку митця, що давно стало невід'ємною частиною сучасної української поезії.

Сторінка 4. Особливості творчої майстерності

Поетичний світ В. Герасим'юка відбиває нерозривний зв'язок автора з його рідним краєм — Гуцульщиною. Митець звертається до різних проявів народного буття. Його захоплює духовна краса українських горян, він переймається їх проблемами, намагається зазирнути вглиб народної душі. У цьому поетові допомагає добре знання народних звичаїв, вірувань.

У творчій манері митця відчувається бажання поєднати досвід духовного життя українського народу із загальнолюдськими культурними надбаннями. Поезії митця засвідчують його значний інтелектуальний потенціал, схильність до філософських роздумів. Характерною ознакою художніх пошуків Герасим'юка виступає поєднання християнської духовності з давніми гуцульськими віруваннями.

Поет виступав продовжувачем традицій верлібру в українській літературі, показав себе в цьому справжній майстром. До цього верлібр з успіхом використовували Леся Українка, І. Франко, П. Тичина, М. Рильський, інші відомі митці слова. Такий вірш відобразив формування певного поетичного світогляду, здатного відобразити життя в усій його складності й мінливості. Саме верлібр якнайкраще підходить для відтворення самотнього світобачення Герасим'юка, тісно узгодженого з прадавніми гуцульськими уявленнями про людину й довкілля.

Змальовуючи глибинну єдність свого ліричного героя з людьми, звичаями, природою гуцульського краю, Герасим'юк утверджує думку про особливу роль, яку в житті кожного відіграє мала батьківщина. Нерозривний зв'язок із родовою традицією зовсім не заважає йому вільно почуватися у світовій культурі. Звертаючись до світових образів та мотивів, поет оригінально й художньо переконливо розкриває їхні нові грані в національному духовному контексті.

**Сторінка 5. Влучні висловлювання В. Герасим'юка
(стилий їх коментар)**

Віра: «Віра допомогла моїм батькам вижити, адже вони десять років провели в Караганді. Віра в Спасителя допомогла їм, як і тисячам моїм земляків.

Моя віра — це не віра інтелектуалів. Вона нагадує швидше віру первісних християн, фантастичну віру, що змушувала повстанців УПА, юних дівчат, підриватися на мінах. Ця віра не підлягала сумніву і приймалася без заперечень. Найбільше боюся Бога — мене так виховали».

Характер: «Мої гуцульські вірші значною мірою значною мірою зумовлені особливостями характеру: я не можу повірити собі, поки не відчую прямого зрощення тексту з реальністю. У мене все реальне. У мене немає жодної вигадки, а моя фантазія починаю працювати лише після зіткнення до реальності

Формування особистості відбувалося в такому краї, де поєдналося язичництво та християнство».

Вірші: «Реакція на вірш має бути на сенсорному рівні, а якщо такої реакції нема, то все інше не має сенсу. Можна вірші розшифрувати при бажанні. А ні — то сприймайте мою збірку на інтуїтивному рівні».

Мова: «Поет — це мова; мова наполовину робить поезію сама. Адже мова — це не тільки засіб спілкування, це щось більш глибинне... національне... Мовне питання в Україні — це те, що справді наболіло, і розв'язувати його треба рішуче, методами УПА! Тоді будуть і українські книжки, буде і народ, і все інше!»

Мати: «Ми в Україні боготворимо образ Матері. Це прекрасно — молитися до матері. Може, цим ми і відрізняємося від решти світу».

Світогляд: «...я лише з'ясовую проблеми світогляду: адже завжди треба на щось опиратися. У творчості я стикаюсь з верхнім світом, заповітом... У загальному тут йдеться про гуцульський симбіоз язичництва і християнства.

Ці старозавітні навіть не сюжети, а схеми я пропускав через своє сприйняття, відчуття».

Стихія: «Повітря — названа стихія в книжці. Окрім неї, є ще три неназвані — вода, вогонь і земля. І хоча книжку присвячено не стихіям, а поету, однак акцентовано її саме на стихій повітря. Усе витає в повітрі.

Я віддав данину й іншим стихіям, коли писав: «Вогонь — мій ангел, а вітер — демон».

Авторитет: «Авторитети у літературі — П. Тичина, Б.-І. Антонович, В. Заболоцький, Л. Талалай...»

Поезія: «Поезія — це мистецтво. Таке велике, як музика. В окремих своїх вірцях поезія стає вищою від музики, хоч вищого від музики, здається, немає нічого».

Сторінка 6. Творчі здобутки. Діяльність триває...

В. Герасим'юк — ведучий літературної програми «На межі тисячоліть». Разом зі своїми співбесідниками розмірковує про тенденції сучасного процесу, сперечається, прогнозує, нагадує про наші духовні біди, думає над тим, як їх позбутися. Бо вже сама назва радіопередачі мимоволі спонукає її «дійових осіб» озиратися назад, підсумовувати, міркувати. Його співрозмовниками можуть бути молодий скульптор, якого знають хіба що у вузькому колі професіоналів, і священник із віддаленого села, про якого слухачі довідаються з передачі. Та кожен, хто ступає «На межу тисячоліть», обов'язково непередбачувана людина зі своєю моделлю світосприйняття і мислення.

На першому Всеукраїнському кінофестивалі 1991 року показували фільм, знятий за сценарієм Герасим'юка, — «Нам дзвони не грали, коли ми вмирили». Фільм замислювали під іншою назвою «Сорок сьомий». Саме тоді сотні УПА вели тяжкі бої з військами НКВС у карпатських лісах. Зокрема, і довкола Космача — одного з найбільших українських сіл із 30 присілками. В. Герасим'юк уважає, що то був тяжкий і складний період життя нашого народу, ніж навіть козацька доба. Звідки бралися сили, щоб чинити опір таким сильним і страшним режимам, якими були гітлерівський і сталінський. Здебільшого то були сільські хлопці й дівчата, які далі Космача чи Коломиї нічого не бачили. Платили своїм молодим життям, щоб жила посеред нас, українців, ідея незалежності.

Василь Дмитрович створив у своїй поезії власну абетку символів, вичитавши їх у чотирьох стихіях. Стихія повітря — це там, де перебуває поет, це наш теперішній час. Слово — теж стихія, поезія — спільна мова минулого і майбутнього. Абетка символів В. Герасим'юка: Віра, Характер, Вірші, Мова, Мати, Світогляд, Стихія, Авторитет.

В. Герасим'юк — лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка 2003 р., літературних премій ім. П. Тичини, В. Свідзинського, премії «Князь роси» ім. Тараса Мельниченка та ще і кількох престижних відзнак. Він член НСПУ й АУП. Його поезія перекладена 20 мовами світу.

4. Опрацювання ідейно-художнього змісту програмованої поезії В. Д. Герасим'юка «Чоловічий танець»

4.1. Виразне і вдумливе читання вірша.

4.2. *Тема:* відтворення особливостей чоловічого танцю у формі аркану, що перетворюється на таємничий ритуал.

4.3. *Ідея:* возвеличення чоловічого танцю як стихії родової єдності.

4.4. *Основна думка:* Щоб не випасти із цього грішного світу, / хоч раз/ змішай із ближніми / піт і кров.

4.5. *Жанр:* поезія-замовляння.

4.6. *Форма вірша:* верлібр.

4.7. Художні особливості твору.

Повтори: «Хоч раз...», «як тяжко...», «ти...».

Епітети: «древне чоловіче коло», «найтісніше заповітне коло», «грішний світ».

Метафори: «коло тяжко рветься», «мертво стиснувши долоні», «щоб не випасти із цього світу».

Звертання: «Сину людський».

4.8. Робота над змістом вірша. Бесіда за питаннями.

- ▼ Які обов'язки покладено на чоловіка як «сильну» стать у родині, у суспільстві?
- ▼ Що таке аркан? Для чого він використовується?
- ▼ Що вам відомо про гуцулів?
- ▼ Про яке «древне» чоловіче коло зазначає поет?
- ▼ Чому танець чоловічий тяжкий? Що він уособлює?
- ▼ Що почуває людина, коли поруч з нею є побратими, однодумці, ті, хто здатен її розуміти, підтримати тощо?
- ▼ Як у поезії утворюється заповітне коло?
- ▼ У чому полягає особливість цього танцю? («...обхопивши руками плечі двох побратимів, / мертво стиснувши долоні інших, / і тоді в заповітному колі / ти протанцюєш під безоднею неба / із криком по-звіриному протяжним».)
- ▼ Чим пояснюється думка поета про грізність світу?
- ▼ З якою промовою автор звертається до майбутніх чоловіків?
- ▼ Що свідчить про національний колорит танцю? За яких умов його виконують на Гуцульщині? Для чого автор вкладає філософський зміст у ритуал танцю?

- ▼ Про яких двох розбійників зазначає В. Герасим'юк наприкінці твору?
- ▼ Якими ви уявляєте його учасників?
- ▼ З чим асоціюється цей ритуал у свідомості автора поезії?

4.9. Мікрофон: «Яким ви вбачаєте справжнього чоловіка»? Відповідь узагальніть за допомогою прийому «Доміно».

(Чоловік (стать) — сильний — мужній — відповідальний за родину, її благополуччя — витриманий — вимогливий до себе — терплячий —...)

4.10. Рубрика: «Я виконавець ритуального танцю В. Герасим'юка». Обговорення питань.

- ▼ Яким ви уявляєте цей танець? Що відчуваю під час його виконання?
- ▼ Чи легко мені це робити?
- ▼ Цей танець — це розвага чи щось інше, життєвонеобхідне чи символічне?
- ▼ Які риси характеру при цьому виявляються?
- ▼ Яким є ритм, манера, музичний супровід?
- ▼ Що я відчуваю після закінчення виконання танцю?

4.11. Складання асоціативного образу (Ти) за допомогою змісту тексту (робота в малих групах).

Ти:

- «мусиш танцювати аркан»;
- «повинен відчути «древнє» чоловіче коло»;
- «стать у це найтісніше коло»;
- «протанцюєш під безоднею неба»;
- «змішай із ближніми піт і кров».

Врешті-решт, стаєш у чоловіче коло, готовий до цього древнього танцю.

4.12. Складання сенкану «Чоловік з поезії В. Герасим'юка» (робота в парах).

Чоловік.

Відповідальний, чемний, працьовитий.

Оберігає, допомагає.

Надійний супутник життя.

Сім'янин (продовжувач роду).

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Проведення тестового опитування «Чоловічий танець»

1. В. Герасим'юк, звертаючись до читача на початку твору, промовляє йому:

- А** станцювати аркан;
Б дізнатися про особливості запропонованого ритуалу;
В осмислити значення слова «аркан»;
Г вирушити в дивний світ Гуцульщини.
2. Характеризуючи особливості чоловічого кола, автор акцентує увагу на тому, як це:
А важливо робити усвідомлено;
Б *тяжко*;
В відповідально до довкілля;
Г образно і таємниче.
3. Під час танцю його виконавці:
А високо підстрибували;
Б намагалися виявити власну індивідуальність;
В *протяжно кричали*;
Г щоразу піднімали руки вгору.
4. Щоб не випасти «із цього грішного світу»:
А треба виявити родову єдність з ближніми;
Б слід дотримуватися законів природи і суспільства;
В бажано вміти спостерігати за всім, що відбувається довкола;
Г необхідно духовно збагачуватися.
5. Сином людським у творі названо:
А первісного чоловіка;
Б того, хто заснував аркан-танець;
В *Ісуса Христа*;
Г ліричного героя поезії.
6. У вірші В. Герасим'юк наголошує на:
А бажанні людини змінити власне ставлення до оточення;
Б прагненні кожного стати кращим;
В розумінні того, що добре слова про обдаровану людину жити-ме у віках;
Г *значущості прадавніх народних українських традицій*.
Примітка. За кожну правильну відповідь — 2 бали.

2. Робота за картками

Картка № 1

1. Чому, на думку поета, для людини потрібен хрест за плечима («Чоловічий танець»)? Як цей символ впливає на її подальше життя, трудову діяльність, перебування у Всесвіті?
2. Доведіть, що аркан — суто чоловічий танець, символ того, що юнак став дорослим і підготовленим до життєвих випробувань.

